

SAMEN SMEDEN

**Werken met verhalen uit de zorg
voor mensen met een verstandelijke beperking**

Gea Koren & Maria Ratering

Uitgeverij SWP heeft de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht bij het vinden van de rechthebbenden van de in het boek opgenomen gedichten. Mocht u desalniettemin menen aanspraak te kunnen maken op het copyright, neemt u dan contact op met de uitgever.

Samen smeden

Werken met verhalen uit de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking

Gea Koren & Maria Ratering

ISBN 978 90 8850 819 6

NUR 743/747

Eerste druk 2012 (ISBN 978 90 8850 303 0)

Tweede druk 2018

© 2018 B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 12010, 1100 AA Amsterdam-Zuidoost) te wenden.

Voorwoord

In de huidige tijd, waarin economie lijkt te prevaleren boven zorg, is een boek als *Samen smeden* een verademing.

Aandacht voor de mens en zijn groeimogelijkheden, ongeacht de handicap die hij of zij heeft mee te dragen. Niet denken vanuit de beperking, maar uitgaan van wat in het kind zit. De pedagogische aandacht die centraal staat, leidt tot de mogelijkheid van groeien aan elkaar.

Daarvan getuigen de verhalen van Jade, Herman Jan, Remco en Abdessamad.

Ik moest onwillekeurig denken aan wat mij eens, in negatieve zin, overkwam: Een enthousiaste onderzoeker aan de universiteit belde mij op met de vraag of ze in een gesprek met mij wat meer te weten kon komen over de behandeling van kinderen met een gespleten lip-kaak-gehemelte. Omdat enthousiasme gehonoreerd moet worden, ging ik op dit verzoek in.

De onderzoeker vroeg uitvoerig naar het behandelplan en de operaties die de kinderen in de loop van hun leven zouden moeten ondergaan. Aangezien de onderzoeker in kwestie farmacie had gestudeerd vroeg ik haar waar de interesse voor deze kinderen vandaan kwam. Wilde ze zich misschien laten omscholen, bijvoorbeeld dokter worden en zich inzetten voor deze kinderen? Niets bleek minder waar.

Zij was aangesteld om uit te zoeken wat de maatschappij zich kon besparen als er door verplicht gebruik van foliumzuur (te starten vier weken voor een gewenste zwangerschap) minder kinderen met een aangeboren afwijking zoals bijvoorbeeld een open rug, of een gespleten lip- en gehemelte, geboren zouden worden.

Ze haalde een prijslijst uit haar tas, met daarop de kosten voor de diverse operaties. Mijn verstand stond stil. Te duur! Kinderen worden door de opdrachtgever van de onderzoekster niet beoordeeld op wie ze zijn en op wat voor prachtige mensen ze zouden kunnen worden, maar op hun economische waarde!

Welk kind is in geld uit te drukken? Geen! We kennen allen de uitdrukking: 'Ik zou hem/haar voor geen goud willen missen'. Zo hoort het ook.

Ik zie Ilmarinen als een klein pareltje in de grote wereld van efficiency en evidence-based handelen.

Kinderen horen 'om niet' geaccepteerd te worden. Dat betekent gratis en voor niets, onvoorwaardelijk, los van enige economische berekening. We moeten kinderen

aandacht en geborgenheid geven. Zeker voor kinderen met beperkingen betekent dat intensieve zorg. Vanuit die zorg een aandacht ontstaat de zekerheid dat je er mag zijn, dat je gewenst bent, dat er mensen zijn die van je houden. Zo groeit de persoonlijkheid. Kinderen zijn persoon in wording. We moeten ze helpen uit te groeien tot evenwichtige persoonlijkheden.
En dat doen de medewerkers van Ilmarinen!

Prof. dr. Sieneke Goorhuis-Brouwer

Inhoud

Inleiding en verantwoording	9
Hoofdstuk 1	15
Context van de kunst van het zorgen	15
1.1 De fysieke beschrijving van leefplek en geschiedenis (laag 1)	15
1.2 Het dragende krachtenveld van ritmes dat de levenskracht voedt (laag 2)	18
1.3 Dynamiek tussen licht en schaduw, tussen kunst en kunde (laag 3)	21
1.4 Het wezenlijke van de mens in ontmoetingen, ontwikkeling en levensloop (laag 4)	23
Hoofdstuk 2	29
Ontmoetingen met Jade	29
2.1 Bestemming bereikt	29
2.2 'Verbindingsofficier'	30
2.3 Afvoerputje	31
2.4 Jades keuze	33
2.5 Ongewoon gewoon	34
2.6 Van 'wat er niet mag' naar 'wat er wél kan'	35
2.7 Volwassen worden (reflectie)	38
Hoofdstuk 3	43
Ontmoetingen met Herman Jan	43
3.1 In de schoenen van Herman Jan	43
3.2 Naar buiten komen	45
3.3 Wachten op kansen	46
3.4 Nachtzorgen	48
3.5 Te paard	51
3.6 Samen op pad	53
3.7 Eerst gaat er een wereld af, later komt er een wereld bij	54
3.8 Verbinding smeden (reflectie)	57
Hoofdstuk 4	63
Ontmoetingen met Remco	63
4.1 Onze sterke jongen!	63
4.2 Vriendschap	63
4.3 Euritmie	64
4.4 Wisselwerk	65
4.5 Een dag in de oranje klas	68
4.6 Verbinding, basis voor vierledige ontwikkeling (reflectie)	71

Hoofdstuk 5	77
Ontmoetingen met Abdessamad	77
5.1 Van vrees naar hoop	77
5.2 Verwachting	78
5.3 Nieuw evenwicht	79
5.4 Ontpoppen	81
5.5 Samen genieten	82
5.6 Spring in 't veld	83
5.7 Een veilig bed	86
5.8 Sleutelbos (reflectie)	88
 Hoofdstuk 6	 93
Besturen vanuit het hart	93
6.1 Gouden driehoek	93
6.2 Twintig jaar kunst van het zorgen	94
6.3 Bellenblaas	96
6.4 Hand in hand	98
6.5 Werken met passie en bezieling (reflectie)	100
 Hoofdstuk 7	 105
De kunst van het samen smeden	105
7.1 Waarnemen en terughouden (laag 1)	107
7.2 Ritmes verzorgen (laag 2)	112
7.3 Tussen richtinggevende filosofie en uitvoering (laag 3)	113
7.4 Het geheim van de menselijke ontmoeting (laag 4)	120
 Hoofdstuk 8	 127
Ontwikkelen van professionalisering	127
 Hoofdstuk 9	 133
De verborgen wijsheid van verhalen	133
 Dankwoord van de auteurs	 138
 Bibliografie	 140
 Bronnen	 141
 Over de auteurs	 142

Inleiding en verantwoording

In 2011 viert Ilmarinen, een organisatie voor mensen met een verstandelijke beperking, haar 25-jarig jubileum. Het is de aanleiding om een verhalenprojectgroep te starten. Deze groep stelt zich tot taak om de kracht van de doelgroep zichtbaar te maken voor de buitenwereld.

Wij, Gea en Maria, worden als externen uitgenodigd om het project te begeleiden en tot een boek te vormen. Hiervoor kiezen we de narratieve benadering, wat inhoudt dat we op zoek gaan naar authentieke verhalen die de betrokkenen vertellen over hun leer-, werk- en leefsituatie. Niet om het vertellen op zich, maar om er op allerlei niveaus van persoonlijke en organisatorische groei van te leren.

De doelgroep zelf is echter niet of nauwelijks in staat om het eigen verhaal aan de buitenwereld te vertellen. Hiervoor hebben ze anderen nodig die hun stem willen zijn. Er zijn twee groepen mensen die dicht bij hen staan en ervaring hebben met het 'lezen' van het gedrag van de zorgvragers. Enerzijds de ouders, anderzijds de medewerkers van de zorgorganisatie. Zorgvragers, ouders en familie en de medewerkers van de organisatie werken dagelijks samen. Deze samenwerking wordt ook wel de gouden driehoek genoemd.

Centraal in dit boek staan vier jonge, unieke mensen. Het zijn Jade, Herman Jan, Remco en Abdessamad, die de zorgvragende pool van de gouden driehoek vormen.

Jade is een jongvolwassen vrouw die al zeventien jaar overdag naar Ilmarinen komt. De lezer kan beleven hoe een kind met verstandelijke beperkingen na een hele ontwikkelingsreis, zoals haar vader schrijft, 'op haar bestemming kan aankomen'.

Herman Jan is ook al heel lang aan de zorgen van de organisatie toevertrouwd. De lezer ziet enerzijds hoe belangrijk het woonhuis is om de zware dagelijkse last van de ouders te verlichten en anderzijds hoe de leer- en woongemeenschap mensen als Herman Jan helpen om in contact te blijven met de buitenwereld en zich daaraan te ontwikkelen.

Remco zit nog in de schoolperiode en gaat dagelijks heen en weer. De lezer kan ervaren hoe in het kinderdagverblijf aan de sociale en persoonlijke ontwikkeling van de kinderen wordt gewerkt.

Ten slotte Abdessamad. Een klein jongetje, dat pas aan het begin van zijn ontwikkeling staat. Eerst moeten nog allerlei randvoorwaarden vervuld worden, voordat zijn ontwikkeling op gang kan komen.

Samen geven *deze vier zorgvragers* een beeld van de diversiteit in zorgvragers en concretiseren zij het hart van de samenwerkingsdriehoek.

De stemgevende vertellers

We kozen voor een zo groot mogelijke diversiteit in invalshoeken. Een paar ouders – de tweede pool – maar vooral medewerkers in zo veel mogelijk verschillende functies. Daardoor is het hele aanbod van de organisatiepool terug te vinden in de posities van waaruit de vertellers hun verhaal doen. Allen kregen het verzoek om niet over de zorgvrager te schrijven, maar vanuit de persoonlijke relatie met Jade, Herman Jan, Remco of Abdessamad hun eigen verhaal te doen. Hoe het contact met de zorgvrager tot stand was gekomen en wat zij van de zorgvragers leren.

Om hun authentieke verhalen op papier te krijgen gaven wij twee workshops ‘Op verhaal komen’. Een verhaal vertellen is nu eenmaal heel wat anders dan een verhaal opschrijven. In het verlengde van die workshops stroomden de verhalen binnen. De verhalen zijn slechts summier geredigeerd, om de unieke bewoording en stijl van de verteller te behouden. Vervolgens zijn ze rond de zorgvragers geordend in aparte hoofdstukken.

Lerend maken van de verhalen

Uit iedere groep verhalen rond een van de zorgvragende jonge mensen, ontstaat zo een samenhangend patroon of een groter verhaal. Met een reflectie aan het eind van de verhalende hoofdstukken (2 t/m 6) gaan we met de lezer op zoek naar het eigene van de zorgvrager dat al deze verhalen tot een eenheid smeedt.

De vertellers maken in de verhalen niet alleen individuele zorgvragers in hun wezen zichtbaar. De wijze waarop zij de lezer toelaten in hun alledaagse praktijk, maakt het mogelijk om als lezer gevoel te krijgen voor de kunst van het zorgen in actie. En tevens de dynamiek ervan te beleven. Deze openheid dwingt respect af. Tegelijkertijd biedt het ons, auteurs én lezers, de kans om de kwetsbare vraag naar de kwaliteit van de zorg te stellen. Reden om een aantal verdiepende hoofdstukken te schrijven. Ze hebben de bedoeling om de lezer te laten nadenken over de grote vragen rond het leveren van kwaliteitszorg. Iets waar iedereen in de gouden driehoek mee bezig is.

In hoofdstuk 7 verbinden we de kunst van het zorgen¹ aan de dynamische kwaliteitscriteria die uit de inhoud van de antroposofische zorgpraktijk voortkomen. Te weten: verbinden – ontmoeten – ontwikkelen en organiseren. Ze spreken eigenlijk zo vanzelf, dat wij verwachten dat veel ouders, familie en werkers uit andere instellingen deze principes in hun eigen omgang met zorgvragers herkennen. Het helpt om het eigen intuïtieve handelen een naam te geven. Een naam die hun een bemoedigend steuntje in de rug geeft bij het (steeds beter leren) communiceren in de gouden driehoek.

¹ De kunst van het zorgen is een overkoepelende term, die alle antroposofische zorginstellingen hanteren voor hun inhoudelijke manier van werken (zie ook de literatuurlijst).

De vertellers staan ook duidelijk met elkaar in een groter organisatorisch verband. Door de verhalen heen kan bij de lezer, die dit boek gebruikt om er voor de eigen zorgpraktijk van te leren, nieuwsgierigheid gewekt worden naar de context van deze werkverhalen. Daarom staat in hoofdstuk 1 een beschrijving van de (jubilerende) organisatie. We hebben er bewust voor gekozen om de lezer deze achtergrondinformatie aan te bieden in een vorm die voor de antroposofie karakteristiek is. Te weten het vierledige mensbeeld. Hiermee zetten we deze specifieke organisatie meteen in de bredere context van de antroposofische zorgorganisaties. Net zoals Jade, Herman Jan, Remco en Abdessamad unieke mensen zijn en tegelijkertijd representatief voor een veel bredere doelgroep, is Ilmarinen nu ook weer niet zo uniek dat de verhalen in dit boek niet ook verteld hadden kunnen zijn door medewerkers en ouders van collega-organisaties.

Dat brengt ons terug bij het feit dat er in dit boek, eigen aan de narratieve benadering, niet één centrale partij of verteller is die het grote verhaal van de organisatie schrijft (of liever nog voorschrijft), maar een bonte verzameling mensen die elk met hun eigen verhaal bijdragen aan het grotere verhaal van de organisatie. Simpelweg omdat ze in en rond de organisatie samenwerken en zich op eigen wijze inzetten om met en rond de zorgvrager een gouden driehoek te smeden.

In hoofdstuk 7 wordt de organisatie in de context van de inhoudelijke kunst van het zorgen geplaatst. In hoofdstuk 8 brengen we het verhaal van deze specifieke organisatie in lijn met de algemeen maatschappelijke tendens naar professionalisering. De hedendaagse worsteling om niet alleen meester te worden in je vak en in de multidisciplinaire communicatie met anderen, maar tevens meester in het co-creëren van een wereld die recht doet aan mensen met een verstandelijke beperking.

Hoofdstuk 9 is geschreven om na de maatschappelijke verbreding van hoofdstuk 8 weer terug te keren naar ons narratieve uitgangspunt. Het geeft methodische aanwijzingen die lerende organisaties kunnen gebruiken om met werkverhalen zoals die in dit boek klinken, het bovengenoemde co-creëren te bevorderen.

We hopen dat lezers veelvuldig met elkaar in dialoog gaan over de inhoud van dit boek en daarbij bereid zijn om van, met en aan elkaar te leren.

Het lied van de zon

*Ik ben de moeder zon,
Ik draag de aarde bij nacht,
de aarde bij dag.
Hecht houd ik haar vast
en straal haar aan,
dat alles op haar groeien kan, A-A-A.
Mens en dier en bloem en stenen,
alles wordt door mij beschenen.
Doe open je hart lief kindekein
ook daarin straalt mijn zonneschijn, E-E-E.
Doe open je hart als een beker klein,
dat wij één licht tezamen zijn.*

Christiaan Morgenstern

Dit lied wordt gesproken bij de dagopening van het KDC (kinderdagcentrum) met behulp van (euritmie)gebaren, zodat ieder kind het mee kan maken.

Ecce Homo

*In het hart weeft het voelen,
in het hoofd straalt het denken,
in de leden werkt het willen.
Wevend in 't stralen,
werkend in 't weven,
stralend in 't werken,
dat is de mens.*

Rudolf Steiner (1861-1925)

Dit lied wordt gesproken bij de dagopening van de werkplaatsen.

HOOFDSTUK 1

Context van de kunst van het zorgen

Levendige ongecensureerde werkverhalen zijn per definitie subjectief en situatiegebonden. Om als lezer een completer beeld te kunnen vormen van de vertelde praktijk, uit de volgende hoofdstukken, lijkt het zinvol om achtergrondinformatie te geven over de organisatie waarin deze verhalen spelen. Immers... situaties vinden nimmer in het luchtledige plaats.

Een organisatie kan op veel manieren worden beschreven. Hier kiezen we vanwege de verbreding naar andere organisaties die de kunst van het zorgen bewust nastreven, voor de vierledige blik die het antroposofisch mensbeeld zo kenmerkt.

- 1 de zintuiglijke beschrijving van leefplek en geschiedenis
- 2 het dragende krachtenveld van ritmes, dat de levenskracht voedt
- 3 de dynamiek tussen de uitersten ofwel de eeuwige strijd tussen licht en schaduw, tussen kunst en kunde.
- 4 het IK, of het wezenlijke van de mens, dat oplicht in échte ontmoetingen en in de tijd zichtbaar kan worden in persoonlijke ontwikkeling en de eigen levensloop.

1.1 De fysieke beschrijving van leefplek en geschiedenis (laag 1)

De leefplek

Midden in de wijk Vinkhuizen (Groningen) in een nauwe straat, met aan de overkant lage flatbouw, staat een oude kleuterschool. Wie wat beter kijkt, ziet dat er wel het een en ander verbouwd en aangebouwd is. Vooral aan de nieuwbouw zie je de karakteristieke antroposofische raampjes. Maar... eigenlijk is het een heel gewoon alledaags gebouw met een sociale functie. Wat zou er achter die twee grote deuren gebeuren?

Zodra je binnen bent en jezelf door de nauwe entree hebt geworsteld, kom je in een hal. Meteen rechts van de deur is een kleine inham. Vooral rond negen uur is er een grote kans dat je daar een paar gezellig kletsende, koffiedrinkende taxichauffeurs aantreft. Dit typeert de huiselijkheid, warmte en openheid die je vervolgens overal in het gebouw tegenkomt. De meubels zijn veelal gemaakt van natuurlijke materialen. De muren zijn op een bepaalde manier behandeld waardoor je zach-

te kleuren ziet die in elkaar overvloeien. Dan lijkt een muur ineens niet zo hard meer... In een tussenruimte is – zo lijkt het – een soortgelijke techniek op de ramen toegepast. Verder kom je onderweg kunstuitingen tegen waarop veelal groepjes mensen zichtbaar zijn of sterrenbeelden. De nieuwsgierigheid neemt toe...

Pas als je verder het gebouw in gaat, ontdek je dat deze werkgemeenschap bestaat uit:

- een *kinderdagcentrum* met vijf leeftijdsgebonden groepen die alle een eigen kleur hebben, de regenboog, de roze, de oranje de gele en de groene klas;
- *werkplaatsen* voor (jong)volwassenen: als zorgvragers uit de groene klas doorstromen naar de werkplaatsen, beginnen zij in de werkpleerplaats. De werkplaats waar 'leren werken en werkend leren' centraal staan. Door de werkervaring in de werkpleerplaats kan een deelnemer affiniteit ontwikkelen met bepaalde werkzaamheden. Op basis van deze affiniteiten vindt er doorstroming plaats naar andere werkplaatsen zoals, de linnenkamer, de textielwerkplaats, de papierwerkplaats;
- *drie woonhuizen* waarvan de namen zijn geïnspireerd op de kleuren die gebruikt worden in het kinderdagcentrum. De pastelkleuren maken plaats voor markante, stevige kleuren waarmee de groei naar de zelfstandigheid wordt aangeduid: karmijn, amber, kobalt;
- een *logeerhuis* waarbij er bewust voor gekozen is om dit geen andere naam te geven dan Logeerhuis, met als doel een maximale herkenbaarheid voor de functie van het logeren;
- *ambulante zorg* die door het team voor alle genoemde zorgvragers gevraagd kan worden voor individuele ondersteuning en begeleiding en voor gezinsbegeleiding van nog thuiswonende zorgvragers;
- een groot *scala aan therapieën* zoals euritmie, ritmische massage, fysiotherapie, logopedie, badtherapie en kunstzinnige therapie en paardrijden die alle worden verzorgd door specialistisch geschoolde therapeuten;
- *facilitaire diensten* voor de maaltijden en een schone en onderhouden werk/leefomgeving en *ondersteunende diensten* voor het financiële en het administratieve deel van de organisatie.

Ilmarinen heeft vergeleken met de andere zorginstellingen op antroposofische grondslag haar heel eigen karakter. Het stadse, de kleinschaligheid, de aanwezigheid van kinderen bepalen sterk de vormgeving, kleur en identiteit van de organisatie. Zo anders dan het nabijgelegen OlmenEs dat in de bossen ligt en waar alleen volwassenen wonen. Of Breidablick dat uitkijkt over de Noord-Hollandse weilanden. Toch zijn er ook veel overeenkomsten.

Wordingsgeschiedenis Ilmarinen (1986-2011)

In 1986 begon het kinderdagcentrum als een ouderinitiatief. De gemeenschappelijke uitgangssituatie was de zorg voor hun ernstig gehandicapte kind. Op hun zoektocht naar de best passende zorg voor hun kind vonden zij niet wat zij zochten. Deze ouders zochten méér zorg, andere zorg dan er op dat moment beschikbaar was. Dit zoeken heeft geleid tot een gezamenlijke inspanning die leidde tot het ontstaan van Ilmarinen. Er werd gestart in een particuliere huiskamer. Al snel werd onderdak gevonden in het scoutinggebouw in het Stadspark. Iedere zondagavond werd met vereende krachten het gebouw ingericht voor de kinderen en vrijdagmiddag weer voor de scouts. In die beginjaren dreef de organisatie hoofdzakelijk op enthousiaste vrijwilligers. Mede dankzij dorpsgemeenschap Nieuw Woelwijck in Sappemeer werd er in 1988 een eerste en voorlopige financiële basis gevonden en hierdoor kon Ilmarinen in 1989 verhuizen naar een eigen gebouw: een voormalige kleuterschool in de wijk Vinkhuizen. Enkele jaren later werd er ingrijpend verbouwd waardoor het gebouw meer passend werd voor de kinderen met een ernstige beperking.

In 2000 kreeg de organisatie de formele AWBZ-erkenning. Dit was een belangrijk moment, want hierdoor kreeg Ilmarinen zelfstandig bestaansrecht en kon de dienstverlening verder uitgebouwd worden. Onder andere door de vraag van ouders voor ondersteuning in de opvoeding thuis te honoreren. Er werden twee deeltijdmedewerkers ambulante zorg aangenomen. Als eerste concrete zorgverlening werd het logeerweekend gestart. Iedere twee weken ging een groep van ongeveer zes kinderen van het kinderdagcentrum logeren op het terrein van Olmen Es in Appelscha. De taxibus reed de kinderen niet naar huis, maar naar Olmen Es. Iedere twee weken een verhuizing van kleding, hulpmiddelen en voedsel. Tot aan de opening van het logeershuis in 2005 werd er gelogeed op Olmen Es. De zaterdagopvang werd het tweede concrete aanbod voor de ouders en de kinderen. Dit laatste is nog steeds een bestaand zorgaanbod.

Ook de eerste werkplaats ging van start, de werkleerplaats. Hierin staan het leren werken en het werkend leren centraal.

Van 2003-2005 vond er nieuwbouw plaats en werd het bestaande kinderdagcentrum gerenoveerd. In de vroege zomer van 2005 werd de nieuwbouw opgeleverd, bestaande uit 4 werkplaatsen, 3 woonhuizen en het logeershuis. Door het nieuwe logeershuis kwam het logeren in Olmen Es te vervallen. Het logeershuis is 7 dagen per week beschikbaar voor 6 kinderen. Het kinderdagcentrum bestaat nu uit 5 groepen voor maximaal 36 kinderen, de werkplaatsen uit 4 werkplaatsen voor maximaal 24 deelnemers.

Zo is organisatie de afgelopen 25 jaar meegegroeid met de leeftijd van de kinderen en de daarbij horende wensen en vragen van de zorgvragers.

1.2 Het dragende krachtenveld van ritmes dat de levenskracht voedt (laag 2)

Bewust gebruikmaken van ritmes

De grote gong galmt door het gebouw. Iedereen wordt voor de dagopening uitgenodigd. De hal komt tot leven. Van alle kanten stromen de kinderen met hun begeleiders toe. Ze maken veel kabaal en... het ritme van de dag is begonnen. Ilmarinen bruist.

Niet alleen de dagopening en de jaarfeesten zijn vast terugkerende punten. Waar het maar enigszins mogelijk wordt, is het hele leven binnen de organisatie ritmisch gevormd in een natuurlijke afwisseling tussen inspanning en ontspanning. Als een grote rustige ademhaling.

Zo is er:

- het dagelijks ritme van de medewerkers uit de zorg;
- het dagelijks ritme van het kinderdagcentrum;
- het ritme van de klas;
- het dagelijks ritme van de werkplaatsen;
- het ritme door het jaar heen.

Het dagelijks ritme van de medewerkers uit de zorg

De medewerkers 'wonen en logeren' beginnen de dag om zeven uur. Voor de medewerkers van het dagcentrum begint de werkdag om half negen. De werkdag begint gezamenlijk met het lezen van de spreuk van de week. De spreuken zijn aangereikt door Rudolf Steiner; iedere spreuk heeft een speciale intentie, passend in het jaarritme van de seizoenen en de jaarfeesten.

Het dagelijks ritme van het kinderdagcentrum

Iedere dag heeft een herkenbaar, steeds terugkerend ritme van inspanning en ontspanning. Tussen kwart voor en kwart over negen komen de kinderen binnen, ieder in hun eigen groep. Om half tien is de gezamenlijke dagopening waarin naast de spirituele opening ook de bijzonderheden van de dag worden benoemd. Terug in de eigen groep wordt er gestart met de activiteiten.

In de groepen begint na de gezamenlijke opening de kring. In de kring wordt ieder kind even individueel 'gezien'. De bijzonderheden voor de dag worden op een rijtje gezet. Na de kring volgt een tijd van spelen, sap drinken, fruit eten en persoonlijke

verzorging. Vóór de lunch een leeractiviteit: leren gericht op ervaringen en begrippen. Dan samen eten en drinken. Dit zijn belangrijke momenten. In de eerste plaats om aandacht te hebben voor het voedsel, het bereiden van het voedsel, maar vooral ook vanwege het groepsproces. Als de tafel is afgeruimd, is het tijd voor persoonlijke verzorging en ontspanning. Sommige kinderen gaan spelen, andere gaan rusten.

De middagactiviteit is vaak een creatieve activiteit zoals koken, muziek maken, schilderen. De dag wordt afgesloten met gezamenlijk sap drinken. Om half vier staan de taxi's klaar om iedereen weer naar huis te brengen.

De leeftijd van de kinderen is uitgangspunt voor de lengte van de momenten van rust en activiteit. In de oudste groep, veertien tot achttien jaar, worden de kinderen voorbereid op het werkritme. De ontspanningsmomenten zijn kort, de activiteiten duren langer.

Het ritme van de klas

Kenmerkend aspect van de antroposofische (heilpedagogische) zorg is dat de groepen zijn samengesteld naar leeftijd en niet naar aard of ernst van de handicap. Kinderen worden aangesproken zoals dat bij hun kalenderleeftijd past. Ieder kind ontwikkelt zich, ook al is dat misschien niet altijd makkelijk zichtbaar.

Kinderen met een (ernstige) ontwikkelingsstoornis willen ook leren, ieder op zijn eigen manier. Als we leren niet begrijpen in de schoolse vorm van het leren, zoals bij rekenen en schrijven, kan er gezien worden welke leermomenten er zijn voor de kinderen. Activiteiten dus, waar leren gericht is op ervaringen opdoen en het leren van begrippen. Er wordt themagericht gewerkt aan de hand van seizoenen, jaarfeesten, beroepenkennis, woonomgeving, enz. Iedere dag worden de klassen aan het eind van de dag klaargemaakt voor de volgende dag opdat kinderen als vanzelf worden uitgenodigd om te gaan leren en spelen. Het dagelijkse wandelen en buitenspelen leert ze in welk seizoen we zitten en als je dan je eigen benen kunt gebruiken, is het fijn om je klasgenootje in een rolstoel te kunnen duwen zodat ook hij mee kan komen. Waardering voor elkaar hebben en rekening houden met de ander, letten op dat wat moeder natuur aan ons geeft en dat dan weer verwerken in knutselactiviteiten, schilder- en kooklessen. Spelletjes en verhalen maken dat onze kinderen zichtbaar beleven dat ze deelnemen aan het dagelijks leven en hier ook invloed op kunnen hebben en zichzelf erdoor kunnen ontwikkelen.

Samen eten en drinken zijn belangrijke momenten. Een gezamenlijke maaltijd geeft veel mogelijkheden van leren zoals aan tafel blijven zitten, vragen om beleg of drinken, zelf een stukje brood aan de vork prikken. Voorbereiden en opruimen

maken daar ook onderdeel van uit. De middagactiviteit is gericht op het creatieve leren zoals koken, muziek maken en schilderen.

Het dagelijkse ritme van de werkplaatsen

Voor de volwassene staat het werken centraal, voor mensen met een (ernstige) ontwikkelingsstoornis heeft werk een belangrijke betekenis. In het algemeen kan er gesteld worden dat ieder mens via het werk probeert te ontdekken wat zijn eigen plaats is tussen al die andere mensen. Voor de deelnemers in de werkplaatsen is dat niet anders. Met werk is hij actief voor een ander en drukt hij er een belangrijk deel van zijn persoon in uit. Werken blijkt een diep verankerde menselijke behoefte. Ook voor de deelnemers met een (ernstige) ontwikkelingsstoornis heeft werk deze belangrijke betekenis. Voorwaarde is dat er gezorgd wordt voor de juiste condities. Werken is meer dan producten maken. Het is vooral ook samen zijn en jezelf ontwikkelen, vergroten van je zelfstandigheid. Werken biedt je de kans om die dingen te doen aan de hand van iets wat je bijdraagt. Dat geldt zowel voor de werkende deelnemers als voor de medewerkers.

De deelnemers komen tussen kwart voor en kwart over negen binnen. De bewoners worden door de woonbegeleiders gebracht, de andere deelnemers komen met de taxi. Ieder gaat naar zijn eigen werkplaats. Om half tien komen de deelnemers en de medewerkers naar de textielwerkplaats voor de gezamenlijke dagopening. Ook hier kent de gezamenlijke opening een spiritueel moment, bestaande uit het aansteken van de kaars, het lezen van een spreuk en een moment van het doorspreken van de bijzonderheden van de dag.

Iedere deelnemer en medewerker gaat na de opening naar zijn eigen werkplek: werk-leerplaats, papierwerkplaats, linnenkamer, textielwerkplaats. Enkele deelnemers van de werkplekplaats gaan een paar keer per week werken op de kinderboerderij in de buurt. Het basisprincipe van inspanning en ontspanning wordt ook hier gevolgd. Het werken wordt afgewisseld met tijd voor pauzes voor koffie, thee en lunch. Voor de deelnemers die met de taxi's naar hun woonplek gaan, eindigt de werkdag om half vier, voor de deelnemers die in de woonhuizen wonen om half vijf.

Het ritme door het jaar heen

Het jaarritme kenmerkt zich door de vaste momenten van de seizoenen en de jaarfeesten. Naast alle christelijke feesten (inclusief Maria Lichtmis en Carnaval) worden ook Sint Jan, Sint Michaël, Sint Maarten en het Sint Nicolaasfeest uitbundig gevierd.

Zorginhoudelijk is er ook een jaarritme: iedere zorgvrager wordt eenmaal per jaar centraal gezet met betrekking tot de zorgvraag die hij heeft. De vorm verschilt. Het